

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Asia: HE 126/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta

Kirjallinen lausunto, Latitude 66 Cobalt Oy

Latitude 66 Cobalt Oy kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua asiassa.

Latitude 66 Cobalt tekee teknologiamineraaleihin, erityisesti kobolttiin ja kupariin, sekä kultaan kohdistuvaa malminetsintää 18 kunnan alueella Kainuussa, Koillismaalla ja Lapissa. Emme tee malminetsintää Natura 2000 -alueilla tai saamelaisten kotiseutualueeksi määritellyllä alueella ja olemme määritelleet malminetsintätyössä suojavaohyöhykkeitä niin matkailun kuin luontokohteiden osalta. Kuusamossa ja Posiolla kehitämme kobolttimalmioita kohti kaivostoimintaa. Vuodesta 2018 olemme investoineet malminetsintätutkimuksiin Suomessa yli 12 miljoonaa euroa. Yhtiömme työllistää vakituisesti 18 henkilöä ja vuodenajan mukaan välillisesti 20–50 henkilöä.

Työskentelemme Suomen kallioperän kobolttivarantojen paikantamiseksi ja hyödyntämiseksi. Koboltin ja muiden teknologiamineraalien tuotanto on ratkaisevassa roolissa vihreän siirtymän käytännön toteutuksessa ja sitä kautta hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä sekä hiilen ja öljyn tuotantopaineen vähentämisessä.

Kestävä mineraalituotanto ja kierrätyksen maksimointi ovat ratkaisevassa asemassa kaivostoiminnan sosiaalisen hyväksyttävyyden rakentamisessa. Kaivosalueiden kaivostoiminnan jälkeinen hyödyntäminen uusiutuvan energian tuotannossa ja varastoinnissa on kehitys, johon Suomen lainsäädännön tulisi voimakkaasti alan toimijoita kannustaa.

Kriittisten mineraalien saatavuus on Suomen ja Euroopan talouden ja turvallisuuden keskeinen tulevaisuuden tekijä. Materiaalien saatavuus on noussut Kiinan harjoittaman valtiollisen raaka-ainestrategian ja Venäjän sotatoimien myötä keskeiseksi investointeihin vaikuttavaksi tekijäksi sekä teollisten työpaikkojen turvaajaksi.

Latitude 66 Cobalt Oy lausuu hallituksen esityksestä seuraavaa:

Suomi, Eurooppa ja koboltin maailmanmarkkina

Suomi on demokraattisen maailman suurin koboltin jalostaja. Valtaosa maailman koboltista louhitaan Kongon demokraattisen tasavallan ja Venäjän alueilla. Koboltin jalostus tapahtuu pääasiassa Kiinassa, jossa jalostetaan noin 80 % kaikesta koboltista.

Koboltin maailmanmarkkinan koko on noin 140 000 tonnia, josta noin 18 000 tonnia jalostetaan Kokkolassa, Harjavallassa ja Sotkamossa. Suomessa jalostettavasta koboltista 89 % tuodaan Kongosta tai Venäjältä. Julkisesti ilmoitettujen investointien myötä jalostuskapasiteetti Suomessa nousee noin kaksinkertaiseksi vuoteen 2026 mennessä.

Yli 90 % EU-alueen tunnetuista kobolttivarannoista sijaitsee Suomessa. Geologisen tutkimuskeskuksen (GTK) vuonna 2020 julkaiseman raportin mukaan pelkästään Suomen kallioperän Kainuussa, Koillismaalla ja Lapissa sijaitsevista Kuusamo-tyyppisissä esiintymissä on 50 prosentin todennäköisyydellä löytämättä ainakin 100 000 tonnia kobolttia ja 85 tonnia kultaa. Euroopan unionin kaksi suurinta tunnettua, mutta toistaiseksi hyödyntämätöntä kobolttimalmiota, ovat Sodankylän Sakatti sekä Kuusamossa sijaitseva Juomasuo, jota Latitude 66 Cobalt kehittää kohti tuotantoa.

Kobolttiesiintymien paikantaminen vaatii laajojen alueiden systemaattista malminetsintää. Koboltin sijoittumista kallioperään ja siihen vaikuttaneita historiallisia geologisia prosesseja on tutkittu vasta hyvin lyhyen ajan. Tästä syystä kaikki malminetsinnän määrään liittyvät rajoitukset tulevat vaikuttamaan siihen missä aikataulussa ja laajuudessa taloudellisesti hyödynnettäviä kobolttimalmioita tullaan löytämään.

Olemme yhtiönä esittäneet mallia, jossa malminetsintäluvan voimassaolon ehtona on se, että yhtiöt tekevät alueilla aktiivista tutkimustyötä. Tämä rajaisi pois spekulatiivisen varaukset ja malminetsintäluvapahakemukset.

Muuttunut kansainvälinen tilanne

Kiinan pitkäaikaisena strategiana on ollut kriittisten mineraalien arvoketjujen aggressiivinen haltuunotto. Kiinan tavoitteena on ottaa haltuun kaikki sähköistyvään maailmaan liittyvä valmistus lopputuotteiden valmistusta myöden.

Suomalaisen ja eurooppalaisen työn, innovaatioiden ja teollisen valmistuksen näkökulmasta oma kriittisten mineraalien tuotanto on huoltovarmuuden ja erityisesti puolustusteollisuuden kannalta ratkaisevan tärkeää.

Talousvaliokunnan vastuulla on huolehtia siitä, että vuonna 2019 tapahtuneen hallitusohjelman laatimisen jälkeiset muutokset kansainvälisessä politiikassa ja talousjärjestelmien välisessä strategisessa taistelussa tulevat huomioiduiksi hallituksen esitystä käsiteltäessä.

Venäjän Ukrainaan kohdistuvan hyökkäyssodan syttymisen jälkeen Yhdysvaltain, Australian, Iso-Britannian ja Kanadan hallitukset ovat jo tehneet poikkeuksellisen suuria taloudellisia panostuksia kriittisten mineraalien arvoketjujen rakentamiseen tukemalla malminetsintään

ja mineraalien jalostukseen liittyvää yritystoimintaa. Euroopan unionissa on meneillään kriittisten mineraalien saatavuuteen liittyvä päätöksentekoprosessi.

Suomalaisessa päätöksenteossa on huolehdittava siitä, että oma lainsäädäntömme mahdollistaa sekä EU:n mahdollisten investointien että kansainvälisten ja kansallisten toimialaan liittyvien investointien toteutumisen laadukkaasti, turvallisesti ja toteutukseen kuluvan ajan osalta ennakoitavasti.

Lainsäädännön yhtenä tavoitteena tulee aina ja kaikissa tilanteissa olla lopputulos, joka ei anna tilaa lietsoa kansallista eripuraa. Malminetsintää ja kaivostoimintaa koskevassa lainsäädännössä on tältä osin paljon parannettavaa. Tällä hetkellä aivan liian suuri osa malminetsinnän ja kaivostoiminnan luvitusta koskevaa yhteiskunnallisesta päätöksenteosta koskien tehdään lopulta oikeusistuimissa.

Investointien luvituksesta

Investointien, työllisyyden ja alueellisen elinvoimaisuuden kannalta luvitukseen kuluvan ajan epävarmuus on merkittävä kansallinen ongelma. Ajallisen epävarmuuden lisäksi toisena Suomen kohtaamana kansainvälisenä kilpailutekijänä on useiden Euroopan maiden pitkälle viety ”yhden luukun periaate” luvituksessa. Valitettavana esimerkkinä tästä ovat suomalaisyritysten Hollantiin suuntautuneet merkittävät teolliset investoinnit, joiden kohdalla Suomi oli toisena sijoittumisvaihtoehtona.

Malminetsintää ja kaivostoiminnan kehitystä tekevän yhtiön ja sen omistajien oikeusturvan kannalta on olennaista ennakolta tietää, millainen toiminnan suunnittelu johtaa hyväksyviin päätöksiin. Tällä hetkellä suomalainen yhteiskunta ei pysty tällaista ennakkotietoa antamaan, ei myöskään selkeää ennakoitavaa aikataulua luvitusprosessille.

Hallituksen esitys kaivoslaista ei vie käytäntöä kohti ennakoivaa luvitusta eli tilannetta, jossa yhtiöillä olisi ennalta tieto niistä ympäristökriteereistä, jotka suunnittelun ja toteutuksen tulisi täyttää. Lakiesitys ei selkeytä työnjakoa elinkeinolain ja ympäristölakien välillä, pikemminkin päinvastoin.

Ennakoiva luvitus selkeyttäisi paitsi investointien suunnittelua myös lisäksi kansalaisten luottamusta sekä teollisen toiminnan suunnitteluun että luvitukseen.

Kaavoitusta koskeva esitys johtaa moninkertaiseen kaavoitukseen

Lakiesityksen kantavana ajatuksena on, että kunta ottaa kaavoituksen kautta kantaa yksittäisen toimialan toiminnan oikeuteen. Tämä on vakavassa ristiriidassa maankäyttö- ja rakennuslain hengen sekä suomalaisen oikeuskäytännön kanssa.

Kaivostoimintaa kehittävä yhtiön näkökulmasta hallituksen esityksessä mainittu lainvoimainen kuntakaava kaivoslupan edellytyksenä tulee johtamaan kaivoshankkeiden moninkertaiseen kaavoitukseen. Jotta yhtiö saa toiminta-alueensa kunnan selkeän hyväksynnän hankkeen eteenpäin viemiselle, kaavoitus tulee aloittaa jo sellaisessa

vaiheessa, jossa malmiota ja sen hyödyntämistä koskeva tieto vasta karttuu. Ei voi olla yhdenkään kunnan, sen valmisteluorganisaatioiden, päättäjien, maanomistajien tai asukkaiden etu, että yksittäinen kaivoshanke kaavoitetaan useita kertoja ennen sen mahdollista toteuttamista.

Kaivoslupa on kuntapäättäjille tärkeä osoitus siitä, kaivoksen suunnittelussa on huomioitu kaikki tarpeelliset seikat. On myös mahdollista, että kaivoksen luvitusprosessi osaltaan edellyttää kaavamuuksia, mikä jälleen pidentäisi hankkeen kaavoitusta ja muuta luvitusta.

Kaavoituksen ja luvituksen tulee muodostaa dynaaminen prosessi, jossa minimoidaan erilaiset odotteluvaiheet ja taataan kaikille yhteiskunnan osapuolille paras mahdollinen tiedonsaanti päätöksenteon kannalta olennaisissa asioissa.

On myös syytä huomioida, että useissa tunnetuissa tapauksissa malmien esiintymäalueet ulottuvat useamman kunnan alueelle. Esimerkkinä tästä Haarakummun koboltti-kupari - esiintymien alue, joka ulottuu Posion lisäksi Kuusamon ja Sallan kuntien alueelle. Nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen valmistelussa on sivuutettu tällaisten alueiden päätöksentekoon liittyvät erityispiirteet kokonaan.

Kaavoitusta koskeva lainsäädännön valmistelu on osoittanut, että kaivostoimintaan liittyvä päätöksenteko ja olemassa oleva muu lainsäädäntö sopivat varsin huonosti toisiinsa. Tulevan hallitusohjelman yhteydessä onkin harkittava erillistä kaivostoiminnan kaavoitusta koskevaa lainsäädäntöä, jossa yli kuntarajojen ulottuvat vaikutukset huomioidaan.

Kaavoitusta koskevilta osin hallituksen esitys ei huomioi millään tavalla kaivostoimintaan liittyvien alueiden myöhempää hyödyntämistä uusiutuvan energian hyödyntämisessä ja varastoinnissa. Tämä on merkittävä puute huomioiden energiataloutemme kehitystavoitteet.

Puolustusvaliokunnan lausunto

Latitude 66 Cobalt Oy pyytää eduskunnan talousvaliokunnalta, että hallituksen esitys kaivoslaista vietäisiin käsittelyyn myös puolustusvaliokuntaan. Kriittisten mineraalien saatavuus on merkittävä asia sekä kansalliselle puolustusteollisuudelle ja sen kehittämiseksi sekä ennen kaikkea rajavalvonnan toteuttamiselle osana eduskunnassa käsittelyssä olevia rajavalvontaan liittyviä kokonaisratkaisuja.

Kriittisten mineraalien saatavuus on myös keskeinen osa Pohjois-Atlantin liiton NATO:n puolustuskyvyn ylläpitoa. Vastikään Lockheed Martin joutui Yhdysvaltain puolustushallinto Pentagonin määräyksestä keskeyttämään F35-hävittäjien valmistuksen kriittisten mineraalien alkuperään liittyvien selvitysten ajaksi.

Venäjän Ukrainaan kohdistamat sotatoimet ovat nostaneet erilaiseen akkuteknologiaan perustuvien drone-aseiden merkityksen ja niiden tuotantokyvyn keskeiseksi osaksi rajavalvonnan toteuttamista ja kansallisia ja kansainvälisiä puolustusstrategioita.

Lisätiedot:

Jussi Lähde, vastuullisuus ja viestintä, Latitude 66 Cobalt Oy
puhelin: 040 594 4444, sähköposti: jussi@lat66.com